

ПРОБЛЕМА УЧАСТІ ГЕРМАНСЬКИХ ПЛЕМЕН У ЕТНОГЕНЕЗІ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Гриневич Т.Б.

Національний університет «Львівська політехніка»

Сучасні археологічні та джерелознавчі дослідження відкривають нові перспективи у вивченні етногенезу населення Західної України. В період приналежності краю до II Речі Посполитої та у радянські часи політична кон'юнктура призводила до політично заангажованих інтерпретацій багатьох історичних пам'яток, фактів та процесів. Таким серед них є і вагома участь германських племен в етногенезі населення краю, яка постійно замовчувалась у офіційній історіографії.

В III ст. до н. е. на територію майбутньої Волині та Львівщини із заходу поширюється Пшеворська культура. На сьогодні більшість дослідників сходиться на думці про германську домінанту в її складі. Свідченням цього можуть бути, як великий вплив на її формування Поморської та Ясторфської культури із з Помор'я та з над Ельби, так і значний обсяг письмових свідчень, що локалізують на її теренах різноманітні германські племена. Племінними спільнотами, які стояли в основі Пшеворської культури, були племена т.зв. «союзу лугіїв»[1]. Тацит у «Германії» розповідає що лугії «розділялись на різні племена»[2]. До нього входили і вандали, які в свою чергу також ділились на окремі групи. Зокрема група вандалів – хасдінги – осіли в регіоні на схід від Верхньої Вісли – по р. Сян та у верхів'ях Дністра.

Ще одним потужним племенем яке оселилось в III ст. до н. е. на Західній Україні були бастарди. Вони, разом із іншими германськими племенами, здійснювали напади на грецькі колонії у Причорномор'ї та даків в Трансільванії. В II ст. до н. е. приймали участь у македонсько-римських війнах. В I-II ст. н. е. стародавня карта – т.зв. Пейтенгеровеї таблиці локалізували бастардів на схід від Карпат. Комплексне дослідження письмових джерел вказує, що вони могли поширюватись від верхів'їв Дністра до Дніпра. Цікаве що саме у цей час Правобережну Україну займала Зарубинецька культура, носіїв якої в науці прийнято вважати найдавнішими слов'янами. Саме змішання германців із місцевими племенами могло посприяти формуванню етнічних груп, які згодом будуть відомі як слов'яни [3]. Цікаво, що античні автори, зокрема Тацит, часто не знали чи вирізняти їм найдавніших слов'ян (венедів) від загалу германських племен.

Друга половина II ст. ознаменувалась масштабними переселеннями народів Центральної Європи. В історії ці події пов'язані із т.зв.

Маркоманськими війнами 167–180 рр. н.е. Тоді розпочалася велика експансія варварських племен, здебільшого германського та сарматського походження, в межі Римської імперії. З поміж інших в Дакію в 168 р. вторглися і вандали. Лише напруженням усіх сил імператорові Марку Аврелію вдалось відбити наступ. І все ж Рим втратив Дакію на користь варварів які там оселились.

Рух на південь придунайських та прикарпатських племен в часи Маркоманських війн 167–180 рр. н.е потягнув за собою переселення на південь і племен Вельбарської культури з Помор'я та Мазовша вздовж Бугу на Волинь. Цю культуру пов'язують із готами та гепідами, що переселились на польські землі із Скандинавії. Археологічні знахідки вказують на дві хвилі міграції – в ост. чверті II ст. та в друг. пол. III ст. У їх ході носії вельбарської культури просунулися до р. Гориня та до верхів'їв Півд. Бугу[4].

Оселення на початку III ст. готів у Північному Причорномор'ї призвело до поширення на більшій частині сучасної України Черняхівської культури. Вона окрім готів включала у свій склад ряд інших східногерманських, гето-дакійських, сарматських та слов'янських племен. Частково підкорені готами чи вступивши у союзні відносини, а в більшості просто зазнаючи значного культурного впливу, народи утворили особливий конгломерат. Пам'ятки Черняхівської культури на північному-заході поширюються на Поділля та сягають верхів'їв Західного Бугу.

В V ст. на основі германізованих Пшеворської та Черняхівської культур на територіях Західної України з'являється Празько-Корчацька культура яку пов'язують із відомим слов'янським племінним об'єднанням – склавінами. Їх основу у волинському регіоні склали дуліби. Цікаво, що, як вказував видатний історик та філолог О. Трубачов, мала саме германське походження – «спадкоємство померлих» [5].

Отже присутність германських племен, як однієї із ключових груп населення Західної України в кінці першого тисячоліття до нашої ери та на початку нашої ери засвідчена чисельними писемними та археологічними джерелами. Саме вони відіграли непересічну роль в етногенезі місцевих мешканців, а зокрема стали каталізатором та вагомим елементом у формуванні майбутніх слов'ян. Вони активізували процеси суспільного та культурного розвитку регіону, сприяли його залученню в динамічне політичне життя пограниччя Римської імперії.

1. Strzelczyk J. Wandalowie i ich afrykańskie państwo. – Warszawa: PIW, 1992. – S. 28-30. 2. Тацит П. Аннали. Малыя произведения. История. –

Москва: АСТ, 2003. – С. 480. 3. Щукин М.Б. Забытые бастарны // *Stratum plus*. – № 5. – 1999. – С. 75–90. 4. Strzelczyk J. *Goci – rzeczywistość i legenda*. – Warszawa: PIW, 1984. – S. 59-67. 5. Трубачев О. Н. Ранние славянские этнонимы — свидетели миграции славян // *Вопр. языкознания*. – 1974. – № 6. – С. 52-53